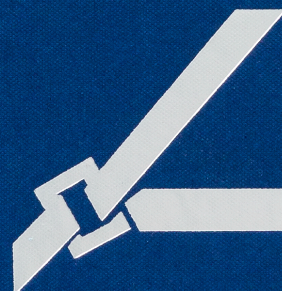
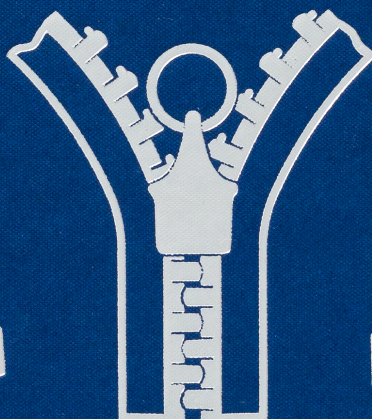
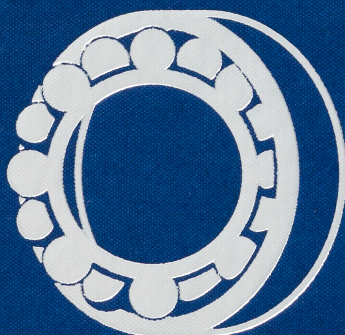
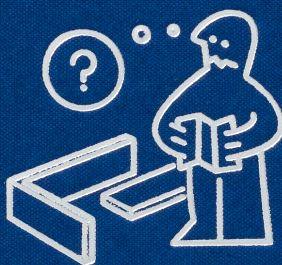

SVENSKA

INNOVATIONER SOM FÖRÄNDRAT VÄRLDEN

Henrik Berggren Eva Krutmeijer

MAX STRÖM

Delad glädje

FÖRÄLDRALEDIGHET FÖR BÅDA

■ alla tider har kvinnor vårdat småbarn samtidigt som de utfört de sysslor som varit nödvändiga för att överleva. Med industrialismen skildes hem och arbete och hemmafrusamhället uppstod; mannens uppgift blev att stå till arbetsmarknadens förfogande och kvinnan fick ansvaret för att sköta hushåll och ta hand om barnen. Att en kvinna skulle lämna sin anställning när hon fick barn betraktades som en självklarhet.

Efter första världskriget krävde arbetande kvinnor att de skulle få betald ledighet för att sköta spädbarn. Rätt till mödraledighet skrevs också in i den plattform som formulerades av ILO, den internationella arbetsmarknadsorganisation som bildades 1919 vid fredskonferensen i Versailles. Många länder införde lagar som gav kvinnor rätt till obetald ledighet, vilket var till föga hjälp i fattiga arbetarfamiljer.

Under mellankrigstiden banade oron för sjunkande nativitet väg för reformer som barnbidrag, bostadsbidrag och andra statliga stöd till familjebildning. Efter andra världskriget blev det vanligt med någon form av mödrapenning, det vill säga betald ledighet till kvinnor med spädbarn, i många industrialiserade länder. I Sverige omvandlades mödrapenningen på 1950-talet till en allmän moderskapsförsäkring som gav rätt till 90 dagars betald ledighet.

Moderskapspenningen var på en gång radikal och konservativ. Den gjorde det möjligt för kvinnor med barn att stanna kvar på arbetsmarknaden (så långt nu tre månaders ledighet räckte). Men samtidigt befäste den mannens roll som familjeförsörjare och kvinnans huvudsakliga ansvar för barn och hushåll.

I Sverige började denna ordning ifrågasättas på 1970-talet. Tanken att kvinnor och män hade lika ansvar i äktenskapet hade vunnit mark av en rad skäl. Till en del handlade det om ekonomi; det rådde brist på arbetskraft och trehundra tusen hemmafruar skulle vara ett värdefullt tillskott. Men kritiken mot den traditionella patriarkala familjen hade också vuxit under 1960-talet. Den gryende feministiska rörelsen krävde jämställdhet mellan män och kvinnor, både på arbetsmarknaden och i hemmen. P-pillret hade medfört en ny sexuell frihet, samtidigt som införandet av individuell beskattning av båda parter i ett äktenskap 1969 tog bort den skattefördel som gemensam familjebesiktning innebar.

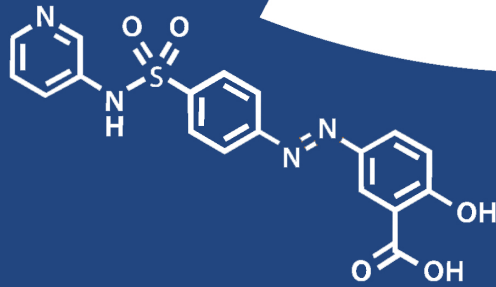
Sverige blev 1974 först i världen med betald föräldraledighet för båda föräldrarna. I dag tar svenska pappor ut en tredjedel av föräldraledigheten.

Våren 1974 fattade den svenska riksdagen ett historiskt beslut. Som första land i världen införde Sverige betald föräldraledighet för båda könen. Alla partier var eniga om förslaget, men det liberala Folkpartiet hade invändningar mot att föräldrarna själva fick bestämma vem som skulle ta ut ledigheten. De var oroliga för att den nya föräldraförsäkringen skulle bli en kvinnofälla som skulle binda mödrar till hem och barn. De hade velat ha en individualiserad försäkring delad lika mellan föräldrarna.

Oron visade sig berättigad. År 1995 – två decennier efter införandet av den gemensamma föräldraförsäkringen – stod papporna enbart för 9 procent av all föräldraledighet. För att skynda på utvecklingen infördes då en pappamånad som gick förlorad om inte fadern utnyttjade den. I början av 2000-talet utökades kvoten till två pappamånader. Det tycks ha haft effekt. Männens uttag av föräldraledighet har stadigt ökat sedan dess: 16 procent 2005, 19 procent 2011 och 30 procent 2020.

Om glaset är halvtomt eller halvfullt ligger förstås i betraktarens öga. Men om man ser det över en längre tidsperiod är det ändå en stor historisk förändring.

Inget annat land har i förhållande till sin folkmängd frambringat lika många omvälvande innovationer som Sverige. Här är historien bakom 50 fantastiska idéer, upptäckter och uppfinningar som förändrat världen.

